

NAŠE STÁTNÍ SYMBOLY I.

Sv. Václav s „orlicí v plamenech“ v pojetí Mikoláše Alše a v rytině Karla Seizingera

Státní symboly bývalé Československé republiky byly bezesporu častým námětem na poštovních známkách, někdy i razítkách. O bankovkách a mincích ani nemluvě, protože tam jsou pravidlem. Jistě neuškodí, jestliže si o této záležitosti pohovoříme podrobněji.

Určitě je potřeba se vrátit do dávných časů a zjistit, jak to vlastně bylo. Původním znakem českých přemyslovských panovníků byla tzv. orlice v plamenech spojená s osobností knížete sv. Václava. Jistě nebude na škodu ji přiblížit. Orlice opravdu na svých okrajových částech má jakoby vyšlehující plamínky. Orlice jako znak podle Dalimila prý získal kníže Břetislav I (1002-5/1055). Je to právě ten Břetislav, který unesl Jitku ze svinihradského kláštera. Jeho socha z dílny Petra Parléře je námětem známky (Trojan

č. 1679, dále jen Tr.). I tento námět doplňují dva erby, kde je přímo školní ukázka "orlice v plamenech". Přemyslovci používali tento znak až od konce 12. století.

Dalimil rovněž popisuje, kdy se poprvé objevil lev, tentokrát pouze s jedním ocasem, mezi symboly vládců naší země. Stalo se tak za dob prvního českého krále Vladislava II (+1174), když za pomoc císaři Fridrichu I Barbarosovi při dobývání Milána obdržel královskou korunu. Stalo se to v Řezně dne 11.1.1158. Posléze byly dlouhá léta oba symboly - tedy lev a orlice - užívány současně. Prakticky to znamenalo, že svatováclavskou plamennou orlici bylo třeba považovat za znak přemyslovského rodu a lva za symbol českého státu. Tak Václav II (1271 - 1305) měl oba symboly na svém štítě. Tuto kombinaci erbů lze nalézt i na pouzdru na královskou korunu z roku 1347 a je na známce z r. 1975 (Tr. 2174). O málo později - roku 1360 - se už začala objevovat moravská orlice, jež byla stříbrno-červeně šachovaná a byla na modrém poli.

Logickou je otázka, odkdy se tedy datuje dvouocasý lev na erbu? Již vzpomínaný kronikář Dalimil to přisuzuje římskému králi Otovi IV, jenž na paměť vítězství Přemysla Otakara I (+1230) nad Sasy "obdařil českého lva druhým ocasem". Každopádně historici uvádějí, že první zobrazení se nachází v Pasionálu abatyše Kunhuty ze začátku

14. století. Připomeňme, že tento král měl dvě slavné dcery: Markéta z prvního manželství se stala vysoce váženou dánskou královnou Dagmar a Anežka z druhého manželství byla nedávno svatořečena.

Dvouocasého lva najdeme na řadě našich známek. Například je na českém znaku před r. 1500 (Tr. 1959), na pečeti Jiřího z Poděbrad (Tr. 991 a 1368), je i na korouhvi (Tr. 2456), přepážkovém listu Tr. 2793 atd. Dvouocasý lev je naším symbolem podnes.

Když ve 14. století u nás začali vládnout Lucemburkové, připojili k českému království další země. Nedávno vydaný tiskový list (A105-108) to dokazuje, když vedle Jana Lucemburského je zakomponován právě český lev s dvěma ocasy, dále Morava s již popsanou orlicí (stylizovaná je např. na známce Tr. 1752); Slezsko mělo v erbu černou orlici na zlatém poli se stříbrnou pružinou na prsou. Stylizovaný znak je na známce k výročí Slezského muzea (Tr. 1383), ale i u Parléřovy sochy Břetislava I (Tr. 1679). Obě předešlé orlice s dalšími erby jsou na známce se stavovskou korunovační korouhví z r. 1723 (Tr. 1769). Dlužno připomenout, že slezská orlice byla původně znakem vratislavského knížectví. Dále knížectví svídnické mělo půlenou červenočernou orlici a nisské knížectví pak zase v červeném poli šest stříbrných lilií. Horní Lužici reprezentovaly znaky Budyšínska s městskou hradbou a Zho-

Svatováclavská orlice v plamenech - znak českých Přemyslovců

řelečka, představující napříč rozdělený stříbrný a červený štít, kdy v horní části byl stříbrný dvouocasý lev. Dolní Lužici představoval erb, na němž byl červený vůl ve stříbrném štítu. Na známce (Tr. 1767) je jeden z erbů s hradbou v levé a červeným volm v pravé části štítu.

Jak léta plynula, stal se lev symbolem českých zemí. Po osudné porážce na Bílé hoře se začala projevovat rakouská nadvláda symbolizovaná dvouhlavým orlem. Z roku 1918 je známo hodně fotografií, kdy právě tyto symboly lidé strhávali z budov a úřadů. Místo odznaků na uniformách pak vojáci a jiní uniformovaní občané si připínali bíločervenou stužku.

Tolik k historii před rokem 1918. Na našich známkách nejsou tyto symboly neznámé a velmi dobře dokumentují naši bohatou národní historii.

Miroslav Vostatek

1 - Břetislav I s erbem „orlice v plamenech“.

2 - Naše státní symboly I.

3 - Stylizovaná slezská orlice v barvě černé a ve zlatém poli na známce k výročí Slezského muzea v Opavě.

4 - Na známce z roku 1969 (Stavovská korunovační korouhev) je v levé spodní části známky český lev a čtyři erby, kde nahoře je moravská a vedle ní pak slezská orlice.

